

**Zakres wiedzy i umiejętności oraz wykaz literatury
Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego
dla uczniów szkół podstawowych województwa śląskiego
w roku szkolnym 2024/2025**

I. Zakres umiejętności

Umiejętności wymagane od uczestników Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego opisane są w podstawie programowej dla przedmiotu język polski dla szkoły podstawowej - *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej* (Dz.U. 2017 poz. 356, ze zm.) oraz wynikają z treści wykraczających poza podstawę programową, ujętych w poniższym wykazie treści.

II. Zakres treści

Zakres treści Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego jest zgodny z treściami podstawy programowej dla przedmiotu język polski dla szkoły podstawowej. Obejmuje również treści wskazanych pozycji literatury.

I stopień

Zakres wiedzy i umiejętności oraz proponowanej literatury opracowuje i przekazuje uczniom szkoły szkolna komisja konkursowa – § 6.2. **regulaminu konkursu.**

II stopień

Zakres treści

Uczeń:

- 1) określa:
 - a) tematykę oraz problematykę utworu;
 - b) nadawcę i odbiorcę (adresata wypowiedzi);
- 2) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz określa ich funkcje w utworze,

- 3) wyróżnia elementy świata przedstawionego w utworze, w tym: zdarzenia, sytuacje, wątki (główne, poboczne), postacie (pierwoplanowe, drugoplanowe, epizodyczne), określa czas i miejsce przedstawionych zdarzeń, wskazuje zależności między zdarzeniami,
- 4) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach,
- 5) określa funkcje elementów konstrukcyjnych utworu literackiego, w tym: tytułu, motto, puenty,
- 6) rozpoznaje rodzaje literackie, określa ich cechy, przypisuje utwór do rodzaju literackiego,
- 7) rozróżnia gatunki epiki, takie jak: powieść, opowiadanie, dziennik, pamiętnik, mit, przypowieść, baśń, bajka,
- 8) określa cechy powieści: obyczajowej, współczesnej, młodzieżowej,
- 9) analizuje i interpretuje teksty literackie oraz inne teksty kultury, w tym ikoniczne: obraz, plakat, grafika, fotografia, film,
- 10) rozróżnia typy tekstów: informacyjny, publicystyczny, ikoniczny, reklamowy,
- 11) odróżnia informacje o faktach od opinii,
- 12) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty pod względem treści i formy,
- 13) wskazuje związek treści utworu z tekstem graficznym.
- 14) wyodrębnia obrazy poetyckie w utworach lirycznych,
- 15) charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu (podmiot liryczny), narratora, bohaterów,
- 16) rozpoznaje metaforę (ożywienie, uosobienie), porównanie, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, powtórzenie, pytanie retoryczne, anaforę, apostrofę, aluzję literacką, paralelizm i określa ich funkcje,
- 17) wskazuje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym: wers, rym, strofę, refren,
- 18) wyróżnia rodzaje rymów: męskie, żeńskie, parzyste/sąsiadujące, okalające, krzyżowe,
- 19) omawia budowę wiersza, rozróżnia wiersz sylabiczny, wolny i biały,
- 20) rozróżnia synonimy, antonimy, homonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje je we własnych wypowiedziach,
- 21) dostrzega różnicowanie słownictwa, rozpoznaje neologizmy, eufemizmy i objaśnia ich rolę w utworach literackich,
- 22) wskazuje i rozróżnia środki perswazji oraz manipulacji, rozumie ich funkcje w reklamie i w innych tekstach,
- 23) używa środków językowych charakterystycznych dla perswazji, tworząc własny tekst,

- 24) formułuje tezę oraz hipotezę, dobiera argumenty, układa kontrargumenty, uzasadnia swoje stanowisko,
- 25) wykorzystuje wiedzę o języku:
- a) rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące,
 - b) rozpoznaje zdania pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte, zdania złożone, równoważniki zdania, zdania bezpodmiotowe,
 - c) buduje wskazane w punktach 26 a) oraz 26 b) wypowiedzenia i je przekształca,
 - d) rozróżnia zdania złożone współrzędnie i podrzędnie oraz je tworzy,
 - e) wskazuje i tworzy różne typy podmiotów i orzeczeń, przydawek, dopełnień i okoliczników,
 - f) rozróżnia odmienne i nieodmienne części mowy,
 - g) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu, strony i rodzaju gramatycznego odmiennych części mowy i określa ich funkcje w wypowiedzi,
 - h) stopniuje przymiotniki i przysłówki,
 - i) oddziela temat fleksyjny od końcówki; wskazuje oboczności,
 - j) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych,
 - k) odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika (zakończone na -no, -to, bezokoliczniki, konstrukcje z „się”),
 - l) rozumie znaczenie oraz funkcje czasowników osobowych i nieosobowych,
 - ł) rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne, tworzy je oraz określa ich funkcje w tekście,
 - m) poprawnie używa czasowników w trybach: orzekającym, przypuszczającym oraz rozkazującym,
 - n) stosuje konstrukcję stron czynnej oraz biernej czasownika i przekształca czasowniki ze strony czynnej na bierną i odwrotnie, odpowiednio do celu oraz intencji wypowiedzi,
 - o) wskazuje w wyrazie głoski, litery i sylaby;
 - p) rozpoznaje rodzinę wyrazów, tworzy wyrazy pochodne,
 - r) dokonuje analizy słowotwórczej wyrazów – wskazuje podstawę słowotwórczą i formant, określa funkcje formantów, w tym tworzy zdrobnienia i zgrubienia,
- 26) Tworzy wypowiedź pisemną w następujących formach gatunkowych,
- a) opowiadanie,

- b) ogłoszenie,
 - c) dedykacja,
 - d) przemówienie,
 - e) pamiętnik,
 - f) dziennik,
 - g) charakterystyka postaci,
- 27) zna zasady budowania akapitów i stosuje je, tworząc wypowiedź pisemną,
- 28) stosuje środki językowe wzbogacające styl wypowiedzi, rozpoznaje je i nazywa, np.: porównania, funkcjonalne powtórzenia, wyolbrzymienia,
- 29) zna i stosuje reguły ortografii oraz interpunkcji,
- 30) korzysta ze słowników: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów, frazeologicznego, encyklopedii oraz wyszukuje informacje w Internecie,

III stopień

Zakres treści:

Obowiązują treści z II stopnia konkursu.

Ponadto uczeń:

- 1) w interpretacji tekstu kultury uwzględnia konteksty, np.: biograficzny, historyczny, społeczny, filozoficzny,
- 2) rozpoznaje w tekście literackim kontrast, symbol, alegorię, motyw literacki i określa ich funkcje,
- 3) wskazuje w tekstach literackich oraz ikonicznych tragizm, komizm, patos, ironię oraz określa ich funkcje w utworze,
- 4) buduje argumenty: rzeczowy, emocjonalny, logiczny,
- 5) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym skraca, rozbudowuje i parafrazuje,
- 6) wykorzystuje wiedzę o języku w następujący sposób:
 - a) zna zasady i tworzy skrótowce oraz skróty wyrazowe,
 - b) tworzy wyrazy złożone i rozróżnia ich typy,
 - c) rozpoznaje oraz stosuje imiesłowy przysłówkowe,
 - d) stosuje imiesłowe równoważniki zdań i określa ich funkcje,
 - e) przekształca imiesłowe równoważniki w zdania podrzędne i odwrotnie,

- f) przedstawia budowę wypowiedzenia wielokrotnie złożonego na wykresie, określa typy wypowiedzeń składowych oraz buduje wypowiedzenia wielokrotnie złożone według podanego schematu,
 - g) odróżnia mowę niezależną od zależnej, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie,
 - h) określa przyczyny rozbieżności między mową a pismem (upodobnienia, uproszczenia, utrata dźwięczności),
- 7) tworzy wypowiedź pisemną w następujących formach gatunkowych:
- a) recenzja,
 - b) rozprawka,
 - c) list prywatny i oficjalny,
 - d) opis, w tym: bohatera, przedmiotu, dzieła sztuki, przeżyć,
 - e) zaproszenie.

III. Proponowana literatura

II stopień

1. Podręczniki do języka polskiego ustalone na II etap edukacyjny lub inne dostępne źródła.
2. Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Stan splątania*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2023 r.
3. Antoine de Saint-Exupery, *Mały Książe*, [online], [dostęp 02.09.2024on-line], dostępny w Internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/saint-exupery-maly-ksiaze/>
4. *Stowarzyszenie Umarłych Poetów*, [film], reż. Peter Weir, Touchstone Pictures, 1989, film, [online], [dostęp 1 czerwca 2024], dostępny w Internecie: <https://www.cda.pl/video/214421705c>

III stopień

1. Podręczniki do języka polskiego ustalone na II etap edukacyjny lub inne dostępne źródła.
2. Michel Piquemal, *Trzy sita, Diogenes i soczewica, Ślepiec i paralita*, w: *Bajki filozoficzne*, Wydawnictwo Muchomor, Warszawa 2004.

3. Jarosław Iwaszkiewicz, *Ikar*, [online], [dostępny 28 sierpnia 2024], dostępny w Internecie:
<https://bsip.miastorybnik.pl/zsu/album/ikar.htm>
4. Eric Emmanuel Schmitt, *Dziecko Noego*, Wydawnictwo Znak Literanova, Kraków 2022.

Uwaga! Miejsce i rok wydania podanych pozycji literackich mogą być inne.